

OECD *Multilingual Summaries*

Education at a Glance 2017

OECD Indicators

Summary in Latvian

Read the full book on: [10.1787/eag-2017-en](https://doi.org/10.1787/eag-2017-en)

Izglītības apskats 2017

OECD rādītāji

Ar zinātņi saistītu nozaru mācību iestāžu absolventi darbu atrast var visātrāk, lai arī ne visās jomās

Lielākajā daļā OECD valstu pieaugušie visbiežāk iegūst augstākās izglītības grādu uzņēmējdarbībā, pārvaldē vai tiesību zinātnēs. Vidēji OECD valstīs 23 % augstākās izglītības ieguvēju 25-64 gadu vecuma grupā ir ieguvuši grādu vienā no šīm trijām studiju jomām, salīdzinot ar 5 % dabaszinātnēs, statistikā un matemātikā, 4 % informācijas un komunikācijas tehnoloģijās un 17 % inženierijā, ražošanā un būvniecībā. Augstākās izglītības iegūšanas uzsācēju vidū šis dalījums ir līdzīgs, norādot uz to, ka interese par minētajām jomām ir vienmērīga.

Taču izglītības līmenim paaugstinoties, pieaug interese par zinātņi, tehnoloģijām, inženieriju un matemātiku (STEM), 2015. gadā doktora grādu ieguvušo absolventu īpatsvars šajās nozarēs gandrīz divreiz pārsniedza bakalaura grādu ieguvušo absolventu īpatsvaru. Šīm nozarēm priekšroku dod arī starptautiskie augstākās izglītības iestāžu studenti, no kuriem lielākā daļa — gandrīz viena trešdaļa no visiem, kas studē OECD valstīs —, to dara ar zinātņi saistītā jomā.

Interese par inženieriju ir lielāka vidējās arodizglītības virzienos nekā augstākās izglītības līmenī, jo šīs jomas programmas ir cieši piesaistītas rūpniecības nozarei. Apmēram viena trešdaļa audzēkņu pabeidz mācības vidējās arodizglītības programmās, iegūstot grādu inženierijā, ražošanā un būvniecībā, tas ir vairāk nekā divas reizes lielāks īpatsvars nekā augstākās izglītības līmenī.

Ar STEM saistītajās nozarēs ir arī augstāks nodarbinātības līmenis, kas atspoguļo arvien vairāk uz inovācijām virzītas sabiedrības pieprasījumus: informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) jomas absolventi var rēķināties ar par 7 procentpunktiem augstāku nodarbinātības līmeni nekā tie absolventi, kas ieguvuši izglītību mākslas un humanitārajās zinātnēs vai sociālajās zinātnēs, žurnālistikā un ar informāciju saistītās jomās. Taču nodarbinātības līmenis ar zinātņi saistītās jomās nav vienmērīgs: dabaszinātņu, matemātikas un statistikas jomu absolventiem visticamāk būs līdzīgs nodarbinātības līmenis kā mākslas un humanitāro zinātņu absolventiem — kas abos gadījumos ir zemāks nekā inženieriem vai IKT speciālistiem pieejamais nodarbinātības līmenis.

Dzimumu paritāte absolventu īpatsvarā dažās studiju jomās joprojām ir tāls sapnis, jo īpaši vidējās arodizglītības virzienos. Dzimumu paritāte ir labāka augstākās izglītības līmenī, tomēr inženierijas, ražošanas un būvniecības jomā joprojām ir aptuveni tikai viena sieviete uz četriem izglītības iegūšanu uzsākušajiem. Savukārt ar veselības aprūpi un labklājības nodrošināšanu saistītajās studiju jomās sieviešu īpatsvars ir tuvu trim no četriem izglītības iegūšanu uzsākušajiem. Citās jomās — tādās kā uzņēmējdarbības vadība un tiesību zinātne un dabaszinātnes, matemātika un statistika — dzimumu paritāte izglītības iegūšanu uzsākušo vidū jau ir gandrīz panākta.

Šobrīd pieaugušie kopumā ir labāk izglītoti, taču daži joprojām paliek iepaka!

Kopš 2000. gada OECD valstīs un partnervalstīs darbaspēks ir kļuvis izglītotāks. Ja 2000. gadā lielākajai daļai gados jauno pieaugušo augstākais iegūtais izglītības līmenis bija vidējā izglītība, tad mūsdienās lielākajai daļai iedzīvotāju 25–34 gadu vecuma grupā ir augstākās izglītības grāds. Lielākajā daļā OECD valstu un partnervalstu ir samazinājies arī tādu jauno pieaugušo īpatsvars, kuru izglītības līmenis ir zemāks par vidējo izglītību, 2016. gadā vidēji OECD valstīs un partnervalstīs sasniedzot 16 %. Lai gan vairāk pieaugušo sasniedz vidējās izglītības līmeni, programmas pabeigšana joprojām ir problemātiska. Tajās valstīs, kur ir pieejami ticami kohortas dati, aptuveni 25 % no reģistrētajiem audzēkņiem nav pabeiguši mācības divus gadus pēc tam, kad programmai teorētiski būtu bijis jābeidzas; četri no pieciem šādiem audzēkņiem vairs neatsāk izglītības apguvi. Šis ir būtiski svarīgs zaudējums — tādu gados jaunu (25–34 gadus vecu) pieaugušo bezdarba līmenis, kas nav pabeiguši vidējās izglītības iegūšanu, ir gandrīz 17 % salīdzinājumā ar 9 % bezdarba līmeni vidējo izglītību ieguvušo vidū.

Pieaugušie, kam ir augstskolas līmeņa izglītība, gūst būtisku labumu no saviem ieguldījumiem izglītībā — ir par 10 procentpunktiem lielāka iespējamība, ka viņi tiks pieņemti darbā un pelnīs vidēji 56 % vairāk nekā tie pieaugušie, kas ieguvuši tikai vidējo izglītību. Viņi ir arī pirmie, kas atgūstas no ekonomikas lejupslīdēm — gados jaunu pieaugušo ar augstāko izglītību nodarbinātības līmenis ir atgriezies pirmskrīzes līmenī, kamēr vidējās izglītības iegūšanu nepabeigušo iedzīvotāju nodarbinātības līmenis vēl joprojām nav sasniedzis pirmskrīzes līmeni. Pieaugušie, kam ir augstākā izglītība, arī retāk cieš no depresijas nekā viņu mazāk izglītotie vienaudži. Šo iemeslu dēļ gados jaunu pieaugušo vidū ir arvien izteiktāka tendence turpināt izglītību, lai uzlabotu savu kvalifikāciju, nevis ienākt darba tirgū tūlīt pēc tam, kad iegūta obligātā izglītība. Laikposmā no 2000. gada līdz 2016. gadam tādu 20–24 gadus vecu iedzīvotāju īpatsvars, kuri joprojām mācījās, palielinājās par 10 procentpunktiem, tai pat laikā šajā vecuma grupā par 9 procentpunktiem samazinājās nodarbinātība.

Šobrīd pieaugušie kopumā ir labāk izglītoti, taču daži joprojām paliek iepaka!

Visos izglītības iegūšanas līmeņos, jo īpaši augstākajā, izmaksas ir pieaugušas daudz ātrāk nekā audzēkņu uzņemšanas apjomi. Laikposmā no 2010. gada līdz 2014. gadam izmaksas saistībā ar pamata, vidējo un pēcvidusskolas ar augstāko izglītību nesaistīto izglītību pieauga par 4 %, lai gan audzēkņu uzņemšanas apjomi šajā pašā laikposmā nedaudz samazinājās. Savukārt kopējo izmaksu pieaugums augstākajai izglītībai tajā pašā laikposmā ir vairāk nekā divas reizes pārsniedzis audzēkņu skaita pieaugumu, norādot uz augstākās izglītības prioritizāciju no valsts un sabiedrības puses.

Lai gan valstu izmaksas pamata līdz augstākajai izglītībai ir acīmredzami palielinājušās, tās neatbilst vidējam IKP pieaugumam OECD valstīs laikposmā no 2010. gada līdz 2014. gadam. Proti, šajā pašā laikposmā valstu izmaksas izglītībai procentuālajā attiecībā no IKP ir samazinājušās par 2 %. Tāpat pusē OECD valstu laikposmā no 2010. gada līdz 2014. gadam ir samazinājusies pamata līdz augstākajai izglītībai novirzītā valsts izmaksu daļa no kopējām valstu izmaksām.

Valsts finansējuma daļa ir ievērojami lielāka obligātajai kā augstākajai izglītībai. Valsts sektors 91 % no saviem līdzekļiem joprojām piešķir pamata, vidējās un pēcvidusskolas ar augstāko izglītību nesaistītas izglītības līmeņiem, bet apmaksā tikai 70 % no visām izmaksām augstākās izglītības līmenī, atstājot pārējās izmaksas uz mājsaimniecību pleciem. Tomēr kopumā laikposmā no 2010. gada līdz 2014. gadam valsts finansējuma daļa izglītības iestādēm ir saglabājusies vienmērīga visos līmeņos.

Zemās algas un novecojošais darbaspēks ir skolotāju profesijas vājās vietas

Skolotāji veido izglītības sistēmas mugurkaulu, tomēr šī profesija kļūst arvien nesaistošāka jaunajiem studentiem, un mācībspēki, jo īpaši augstākajos izglītības līmeņos, noveco. Vidēji OECD valstīs 33 % pamatskolas līdz vidusskolas skolotāju 2015. gadā bija 50 gadus veci vai vecāki, kas ir par 3 procentpunktiem vairāk nekā 2005. gadā. Turklāt šajā profesijā joprojām lielā pārsvarā ir sievietes —

OECD valstīs vidēji septiņas no desmit skolotājiem. Taču dzimumu paritāte uzlabojas augstākās izglītības līmeņos — ja pirmskolas līmenī 97 % skolotāju ir sievietes, tad augstskolas līmenī sieviešu ir 43 %.

Skolotāju algas ir zemas salīdzinājumā ar citu līdzīgu izglītību ieguvušo pilna laika strādājošo algām. Tas ir galvenais šķērslis, lai par skolotāja profesiju ieinteresētu jauniešus. Lai gan līdz ar izglītības līmeni algas palielinās, tomēr tās ir tikai 78 % līdz 94 % no augstākās izglītības iestāžu pilna laika darbinieku algām. Ekonomikas lejupslīde 2008. gadā tiešā veidā ietekmēja skolotāju algas, ko dažās valstīs iesaldēja vai samazināja. Laikposmā no 2005. gada līdz 2015. gadam vienā trešdaļā valstu un ekonomiku ar pieejamiem datiem ar likumu noteiktās skolotāju algas reāli samazinājās.

Citi novērojumi

Zemāka valsts ieguldījuma agrīnā pirmsskolas izglītībā dēļ šajā līmenī privātās iestādēs reģistrētu bērnu īpatsvars ir ievērojami lielāks nekā pamata un vidējās izglītības līmenī.

Vispārējās vidējās izglītības programmas ir populārākas nekā arodizglītības programmas — 37 % no 15—19 gadus veciem jauniešiem ir reģistrēti vispārējās vidējās izglītības programmās salīdzinājumā ar 25 %, kas ir reģistrēti arodizglītības programmās, lai gan arodizglītības programmas daudzās valstīs ir spēcīga izglītības sistēmas sastāvdaļa.

Finanšu atbalsts palīdz nomaksāt augstās mācību maksas, ko pieprasa dažas augstākās izglītības iestādes; 75 % vai vairāk studentu Austrālijā, Anglijā (Apvienotajā Karalistē) un ASV izmanto valsts aizdevumus vai saņem stipendijas/dotācijas.

Atklātas uzņemšanas sistēmas valsts un/vai privātajās augstākās izglītības iestādēs ir vairāk nekā pusē valstu un ekonomiku ar pieejamiem datiem. Valsts/centralizētie eksāmeni vidējās izglītības iegūšanas nobeigumā un augstākās izglītības iestāžu organizētie iestājek sāmeni ir visplašāk izmantotie pārbaudījumi uzņemšanai pirmās pakāpes augstākās izglītības programmās.

© OECD

This summary is not an official OECD translation.

Reproduction of this summary is allowed provided the OECD copyright and the title of the original publication are mentioned.

Multilingual summaries are translated excerpts of OECD publications originally published in English and in French.

[Read the complete English version on OECD iLibrary!](#)

© OECD (2017), *Education at a Glance 2017: OECD Indicators*, OECD Publishing.

doi: 10.1787/eag-2017-en